

University of Groningen

De Europese Erfrechtverordening en de Onbevoegdverklaring

Zimmermann, Katja

Published in:
Juridische Berichten Notariaat

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2022

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Zimmermann, K. (2022). De Europese Erfrechtverordening en de Onbevoegdverklaring. *Juridische Berichten Notariaat*, 2022(3), 13-16. [12].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

12. De Europese Erfrechtverordening en de Onbevoegdverklaring

K. ZIMMERMANN

Op 9 september 2021 heeft het Europees Hof van Justitie (hierna: EU HvJ EU) opnieuw uitspraak gedaan over de Europese erfrechtverordening (hierna: EUERFVO). Na zaak C-80/19 E.E. [2020] ECLI:EU:C:2020:569 betreft ook deze zaak (C-422/20 RK [2021] ECLI:EU:C:2021:718) de vraag onder welke omstandigheden een 'gerecht' in de zin van art. 3 lid 2 EUERFVO bevoegd is uitspraak te doen over een erfopvolging. Er zij aan herinnerd dat de Nederlandse notaris enkel aan de bevoegdheidsregels van de EUERFVO gebonden is wanneer hij/zij een Europese verklaring van erfrecht afgeeft, terwijl de Europese bevoegdheidsregels juist buiten toepassing blijven wanneer het gaat om de afgifte van een Nederlandse verklaring van erfrecht (zaak C-80/19 E.E., zie uitgebreid S.H. Heijning en B.F.P. Loëst 'De zaak E.E. van het Europees Hof van Justitie – een leerzame casus voor de Nederlandse notaris', *JBN* 2021/5). Deze nieuwe uitspraak is dan ook van belang voor het notariaat omdat hij verder duidelijkheid schept over de bevoegdheid om in voorkomend geval een Europese erfrechtverklaring af te geven.

Feiten

Zaak C-422/20 RK [2021] ECLI:EU:C:2021:718 draait om een geschil tussen de echtgenote van de erflater en de broer van de erflater over de bevoegdheid van het Amtsgericht Düren (Duitsland) om uitspraak te doen over de erfopvolging. De erflater, die de Duitse nationaliteit had en in Spanje woonachtig was, is op 9 maart 2017 overleden, waardoor de EUERFVO op de erfopvolging van toepassing is. Het geschil begint op het moment dat de echtgenote een verzoek tot afgifte van een Duitse verklaring van erfrecht en een Europese erfrechtverklaring bij het Amtsgericht Düren indient. Het verzoek wordt door het Amtsgericht gehonoreerd. De broer stelt zich echter op het standpunt dat de Duitse gerechten onbevoegd zijn om uitspraak te doen over de erfopvolging; enerzijds was de laatste gewone verblijfplaats van de erflater in Spanje en anderzijds is in het holografisch testament dat de erflater op 14 juni 1990 heeft opgesteld, ook al wordt er aan Duitse regelgeving gerefereerd, geen expliciete rechtskeuze voor Duits recht opgenomen. De broer concludeert dan ook dat de Spaanse gerechten bevoegd zijn om uitspraak te doen over de erfopvolging. Om die redenen slaagt het door de broer ingestelde beroep bij het Oberlandesgericht Köln. Vervolgens heeft het bevoegde Spaanse gerecht op verzoek van de echtgenote een verklaring afgegeven waaruit blijkt dat het ervan afziet om uitspraak te doen over de erfopvolging. Een groot deel van de nalatenschap bevindt zich immers in Duitsland en zowel de echtgenote als de broer zijn in Duitsland woonachtig, waardoor het Spaanse gerecht tot de conclusie komt

dat het praktischer zou zijn als het Duitse gerecht uitspraak over de erfopvolging doet. Op basis van deze beslissing heeft de echtgenote opnieuw een verzoek tot afgifte van een Duitse verklaring van erfrecht en een Europese erfrechtverklaring bij het Amtsgericht Düren ingediend. Daaropvolgend heeft de broer opnieuw hoger beroep ingesteld bij het Oberlandesgericht Köln, dat vervolgens de volgende prejudiciële vragen aan het HvJ EU heeft gesteld.

Prejudiciële vragen

De verwijzende rechter formuleert in wezen drie prejudiciële vragen:

1. Is het vereist dat het aangezochte gerecht zich in de onbevoegdverklaring uitdrukkelijk onbevoegd verklaart?
2. Mag het gerecht, aan wie op grond van de onbevoegdverklaring bevoegdheid toekomt, beoordelen of de onbevoegdverklaring voldoet aan de in art. 6(a) en 7(a) EUERFVO genoemde vereisten?
3. Zijn de bevoegdheidsregels (art. 6(a) en 7(a) EUERFVO) van toepassing als het gaat om een vóór 17 augustus 2015 opgesteld testament dat geen expliciete rechtskeuze bevat zodat het toepasselijk recht wordt bepaald op basis van art. 83 lid 4 EUERFVO?

Voordat in het vervolg zal worden toegelicht hoe het HvJ EU deze vragen heeft beantwoord, dient te worden opgemerkt dat de beantwoording van de derde prejudiciële vraag door de overgangsbepaling in art. 83 lid 4 EUERFVO wordt beïnvloed. Omdat de erflater ná 17 augustus 2015

is overleden, valt de nalatenschap binnen het bereik van de Erfrechtverordening (art. 83 lid 1 EUErfVO) en dient te worden vastgesteld welk recht op de nalatenschap van toepassing is. Het moet dan worden onderzocht of de erflater een geldige rechtskeuze heeft uitgebracht. Art. 22 EUErfVO schept immers de mogelijkheid om in een uiterste wilsbeschikking een rechtskeuze op te nemen. Nu kan het echter gebeuren dat een erflater op of ná 17 augustus 2015 overlijdt terwijl de uiterste wilsbeschikking reeds vóór 17 augustus 2015 is opgesteld. Dit is in de onderhavige zaak het geval omdat de erflater op 9 maart 2017 is overleden en het testament op 14 juni 1990 is opgesteld. In dit geval wordt het toepasselijke recht bepaald volgens de overgangsbepaling in art. 83 lid 4 EUErfVO. Deze houdt het volgende in: '[i]ndien een uiterste wilsbeschikking is opgesteld voor 17 augustus 2015, in overeenstemming met het recht dat de erflater op grond van deze verordening had kunnen kiezen, geldt dat recht als het op de erfopvolging toepasselijk recht' (art. 83 lid 4 EUErfVO). Ten slotte zij erop gewezen dat de overgangsbepaling enkel voor de beantwoording van de derde prejudiciële vraag van belang is. De overige twee prejudiciële vragen worden daarentegen niet beïnvloed door de overgangsbepalingen.

Is het vereist dat het aangezochte gerecht zich in de onbevoegdverklaring uitdrukkelijk onbevoegd verklaard?

In de onderhavige zaak heeft de Spaanse rechter zich in zijn verklaring niet uitdrukkelijk onbevoegd verklaard. De reden hiervoor is dat de Spaanse versie van de Erfrechtverordening in art. 6(a) en art. 7(a) EUErfVO verschillende formuleringen gebruikt. Art. 6(a) EUErfVO staat het gerecht, aan wie op grond van de laatste gewone verblijfsplaats van de erflater normaliter bevoegdheid zou toekomen (art. 4 EUErfVO), toe om zich op verzoek van partijen onbevoegd te verklaren. Hiervoor is vereist dat de erflater een rechtskeuze heeft uitgebracht en dat het gerecht tot de conclusie komt dat het praktischer zou zijn wanneer het gerecht van de lidstaat, wiens recht door de erflater gekozen is, uitspraak doet over de erfopvolging. Art. 7(a) EUErfVO is als het ware het spiegelbeeld van art. 6(a) EUErfVO. Hierin wordt bepaald dat aan het gerecht van de lidstaat, wiens recht door de erflater gekozen is, bevoegdheid toekomt wanneer het oorspronkelijk bevoegde gerecht (art. 4 of 10 EUErfVO) zich onbevoegd heeft verklaard.

Het blijkt dat de Spaanse versie van de Erfrechtverordening in art. 6(a) EUErfVO vereist dat het gerecht 'ervan afziet een beslissing te nemen' (para. 29). In andere taalversies, zoals in de Nederlandse, Franse, Duitse en Engelse versie, bepaalt dit artikel juist dat het gerecht zich 'onbevoegd [kan] verklaren', waardoor deze taalversies beter aansluiten bij de bewoording van art. 7(a) EUErfVO waarin ook het werkwoord 'onbevoegd verklaren' wordt gebruikt. Uit de Europese rechtspraak volgt dat bij de uitleg van de bepaling rekening moet worden gehouden met 'de algemene opzet en de doelstelling van de regeling' (para. 30). Dit is het

gevolg van de verplichte uniforme uitleg van het Europese recht. Het HvJ EU concludeert dat uit de bewoordingen van art. 6 en 7 EUErfVO niet kan worden afgeleid dat het aangezochte gerecht zich uitdrukkelijk onbevoegd dient te verklaren. In het belang van de rechtszekerheid en om te voorkomen dat een bevoegdheidsgeschil tussen gerechten uit verschillende lidstaten ontstaat is het wel vereist dat de onbevoegdverklaring klaarblijkelijk uit de verklaring van het gerecht kan worden afgeleid. Een dergelijke uitleg komt ten goede aan de verwezenlijking van één van de doelstellingen van de Erfrechtverordening, namelijk de bevordering van de toegang tot de rechter, die ondergraven zou worden indien 'beslissingen' in de zin van art. 39 EUErfVO, zoals een onbevoegdverklaring, niet in een andere lidstaat erkend worden. Het HvJ EU benadrukt in dit kader 'de hoge mate van vertrouwen die tussen de lidstaten moet bestaan' (para. 35).

Derhalve komt het HvJ EU tot de conclusie dat niet vereist kan worden dat het aangezochte gerecht zich in de onbevoegdverklaring uitdrukkelijk onbevoegd verklaart. Voldoende is dat de onbevoegdverklaring klaarblijkelijk uit de verklaring van het gerecht kan worden afgeleid.

Mag het gerecht, aan het welk op grond van de onbevoegdverklaring bevoegdheid toekomt, beoordelen of de onbevoegdverklaring voldoet aan de in art. 6(a) en art. 7(a) EUErfVO genoemde vereisten?

Een onbevoegdverklaring kan slechts worden afgegeven indien aan de vereisten van art. 6(a) EUErfVO is voldaan. Dit betekent (i) dat door de erflater een geldige rechtskeuze moet zijn uitgebracht, (ii) dat een partij, die in het geding betrokken is, het gerecht verzocht heeft een onbevoegdverklaring af te geven en (iii) dat het zich onbevoegd verklaarende gerecht terecht heeft besloten dat de gerechten van de lidstaat, wiens recht door de erflater gekozen is, beter geschikt zijn om uitspraak over de erfopvolging te doen. Indien aan deze voorwaarden voldaan is kan een gerecht zich onbevoegd verklaren maar is hiertoe niet verplicht. Volgens het HvJ EU ligt hierin 'een ernstige aanwijzing' besloten dat het gerecht, aan wie op grond van de onbevoegdverklaring bevoegdheid toekomt, niet mag beoordelen of de onbevoegdverklaring voldoet aan de zojuist beschreven vereisten (para. 40). Zij worden op grond van art. 7(a) EUErfVO 'bevoegd op de enkele grond van het bestaan van een onbevoegdverklaring' (para. 41). Deze aanwijzing wordt verder gesteund door de doelstellingen van de EUErfVO, met name door 'de beginselen van wederzijdse erkenning en wederzijds vertrouwen' (para. 45). Daarnaast moet een onbevoegdverklaring als beslissing worden gekenmerkt, waardoor andere lidstaten op grond van art. 39 EUErfVO verplicht zijn de onbevoegdverklaring te erkennen. Zoals bepaald in art. 41 EUErfVO houdt dit onder meer in dat de juistheid ervan niet mag worden onderzocht. De onbevoegdverklaring mag ook niet worden

geweigerd, aangezien geen van de weigeringsgronden, die art. 40 EUErfVO opsomt, op deze situatie van toepassing is.

Dit leidt tot een interessante vervolgvraag. Stel dat het testament niet vóór de inwerkingtreding van de EUErfVO op 17 augustus 2015 maar juist daarna zou zijn opgesteld. De overgangsbepaling in art. 83 lid 4 EUErfVO zou dan niet van toepassing zijn. In dat geval was het duidelijk geweest dat er geen rechtskeuze is uitgebracht en was aan het Duitse gerecht op grond van art. 6(a) en 7(a) EUErfVO strikt genomen geen bevoegdheid toegekomen. Stel verder dat het Spaanse gerecht dit over het hoofd zou hebben gezien en een onbevoegdheidsverklaring had afgegeven terwijl het Duitse gerecht zou concluderen dat zij, gezien de afwezigheid van een rechtskeuze voor Duits recht, onbevoegd zijn. Zou het Duitse gerecht dan ook ‘bevoegd [zijn] op de enkele grond van het bestaan van een onbevoegdverklaring’ (para. 41) ook al is de onbevoegdverklaring ten onrechte afgegeven? Het Duitse gerecht mag immers niet controleren of er een geldige rechtskeuze voor Duits recht is gemaakt en mag zich evenmin (op basis van art. 6 EUErfVO) onbevoegd verklaren. Ook dient de onbevoegdverklaring op grond van art. 39 EUErfVO erkend te worden. Daarnaast benadrukt het HvJ EU dat ‘een negatief bevoegdheidsconflict [moet worden] voorkomen dat zou kunnen leiden tot situaties van rechtsweigering’ (para. 48). Met andere woorden, het lijkt erop dat het Duitse gerecht ook aan een ten onrechte afgegeven onbevoegdverklaring bevoegdheid kan ontnemen. Zekerheid zal echter pas ontstaan wanneer in voorkomend geval een prejudiciële vraag aan het HvJ EU wordt voorgelegd.

Stel dat het Duitse gerecht ook aan een ten onrechte afgegeven onbevoegdverklaring bevoegdheid kan ontnemen. Welk recht zou het Duitse gerecht dan op de erfopvolging moeten toepassen – het Duitse of het Spaanse recht? Indien het Spaanse gerecht over het hoofd zou hebben gezien dat de erflater geen (geldige) rechtskeuze voor Duits recht heeft uitgebracht en het Duitse gerecht dit opmerkt, moet het dan het Duitse recht toepassen ook al heeft de erflater dit recht nooit gekozen? Indien het Duitse gerecht het Spaanse recht zou moeten toepassen, dan zou dit een belangrijk uitgangspunt van de Erfrechtverordening ondermijnen, namelijk dat beoogd wordt dat de bevoegde autoriteiten zoveel mogelijk hun eigen recht moeten kunnen toepassen. Dit uitgangspunt wordt ook in deze casus door het HvJ EU meerdere keren expliciet benoemd (para. 31, 54-56). Het verdient echter opmerking dat dit uitgangspunt niet altijd kan worden omgezet in de werkelijkheid; onder de EUErfVO is het immers in sommige gevallen mogelijk dat de bevoegde autoriteit buitenlands recht op de erfopvolging moet toepassen. Dit komt omdat de EUErfVO autonome regels bevat voor het bepalen van de bevoegde autoriteit van afgifte enerzijds en het bepalen van het toepasselijke recht anderzijds. Het zou dan ook vrij ver gaan als een fout van het Spaanse gerecht tevens gevolgen zou hebben voor het recht dat van toepassing is op de erfopvolging. Helaas komt deze interessante vervolgvraag in de voorliggende

casus niet aan bod en wordt daarom ook niet door het HvJ EU besproken aangezien de prejudiciële vraag vooral procedureel van aard is.

Zijn de bevoegdheidsregels (art. 6(a) en art. 7(a) EUErfVO) van toepassing als het gaat om een vóór 17 augustus 2015 opgesteld testament dat geen expliciete rechtskeuze bevat zodat het toepasselijk recht wordt bepaald op basis van art. 83 lid 4 EUErfVO?

Volgens art. 83 lid 4 EUErfVO geldt voor uiterste wilsbeschikkingen die vóór 17 augustus 2015 zijn opgesteld ‘in overeenstemming met het recht dat de erflater op grond van deze verordening had kunnen kiezen (...) dat recht als het op de erfopvolging toepasselijke recht’. Zoals benadrukt door het HvJ EU, heeft een dergelijke vermoedelijke rechtskeuze dezelfde gevolgen als een ‘gewone’ rechtskeuze op basis van art. 22 EUErfVO. Het HvJ EU benadrukt in dit kader dat de bevoegdheidsregels, zoals verwoord in art. 6(a) en 7(a) EUErfVO, ernaar streven dat het bevoegde gerecht zijn eigen recht kan toepassen. Indien een erflater een rechtskeuze heeft uitgebracht kan het gerecht van de lidstaat, waar de erflater zijn laatste gewone verblijfplaats had, derhalve door een onbevoegdverklaring ervoor zorgen dat het gekozen recht door de gerechten van de lidstaat, wiens recht door de erflater gekozen is, kan worden toegepast.

Voor de onderhavige casus betekent dit dus dat het bevoegde Spaanse gerecht, indien zij zich niet onbevoegd zou verklaren, Duits recht op de erfopvolging zou moeten toepassen. Door een onbevoegdverklaring op verzoek van partijen kan het Spaanse gerecht een praktischere oplossing teweegbrengen omdat dit tot gevolg heeft dat bevoegdheid toekomt aan de Duitse gerechten, die dan hun eigen nationaal recht op de erfopvolging kunnen toepassen. Gezien de belangrijke rol die de onbevoegdverklaring vervult, concludeert het HvJ EU dat deze praktische oplossing niet alleen beschikbaar is wanneer een expliciete rechtskeuze op grond van art. 22 EUErfVO is uitgebracht maar ook wanneer een vermoedelijke rechtskeuze kan worden afgeleid op grond van art. 83 lid 4 EUErfVO.

Conclusie

Ook al geeft de uitspraak van het HvJ EU in deze zaak aanleiding tot het stellen van interessante vervolgvragen, samenvattend kan worden gesteld dat het de bevoegdheid van gerechten in de context van een onbevoegdverklaring verduidelijkt. Maar welke gevolgen heeft deze uitspraak voor het Nederlandse notariaat? Zoals in de introductie opgemerkt, heeft de uitspraak enkel gevolgen voor het Nederlandse notariaat wanneer de notaris een Europese verklaring van erfrecht afgeeft. Indien een Nederlandse verklaring van erfrecht wordt afgegeven, is de Nederlandse notaris immers niet gebonden aan de bevoegdheidsregels

van de Europese erfrechtverordening (C-80/19 *E.E.* [2020] ECLI:EU:C:2020:569).

Indien een Nederlandse notaris een verzoek tot afgifte van een Europese verklaring van erfrecht ontvangt en de laatste gewone verblijfplaats van de erflater in een andere lidstaat was, dan kan aan de Nederlandse notaris op basis van art. 7(a) EUERfVO bevoegdheid toekomen om uitspraak over de erfopvolging te doen indien het oorspronkelijk bevoegde gerecht een onbevoegdverklaring heeft afgegeven. De EUERfVO voorziet in deze mogelijkheid wanneer de erflater het Nederlandse recht expliciet heeft gekozen (art. 22 EUERfVO) of wanneer een vermoedelijke rechtskeuze voor Nederlands recht kan worden afgeleid op grond van art. 83 lid 4 EUERfVO. Indien het buitenlandse gerecht zich in

de verklaring niet uitdrukkelijk onbevoegd heeft verklaard, moet de notaris beoordelen of de onbevoegdverklaring klaarblijkelijk uit de verklaring van het gerecht kan worden afgeleid. Wanneer de notaris vaststelt dat de verklaring van het buitenlands gerecht daadwerkelijk een onbevoegdverklaring is, moet deze door de Nederlandse notaris erkend worden. De notaris mag daarom niet onderzoeken of de onbevoegdverklaring terecht is afgegeven, dat wil zeggen of deze voldoet aan de eisen die in art. 6(a) en 7(a) EUERfVO genoemd zijn.

Zaak C-422/20 RK [2021] ECLI:EU:C:2021:718

Over de auteur

K. Zimmermann

Docent aan de Rijksuniversiteit Groningen